

Spis treści

I. Między opisem a iluzją rzeczywistości. Wprowadzenie do sztuki holenderskiej	9
I.1. Nowe społeczeństwo Republiki Zjednoczonych Prowincji i jego sztuka	9
I.2. Różne kategorie złudzeń w sztuce holenderskiej	14
I.3. Dawne i nowe interpretacje siedemnastowiecznej sztuki holenderskiej	17
I.4. Iluzja jako zasada sztuki	29
I.5. Optyka, perspektywa, iluzja	36
I.6. „Kultura ciekawości” w Holandii: kolekcjonerzy i koneserzy sztuki	42
Constantijn Huygens i dwór orański	43
Obce dwory europejskie	52
Mieszkańscy koneserzy i kolekcjonerzy: patrycjusze, humaniści, uczeni, artyści	63
II. Cuda sztuki i natury: prawda a złudzenie	77
II.1. Herkules i żaba. Między wzniosłą „historią” a ilustracją naukową: manieryści około 1600–1620	77
Karel van Mander	77
Cornelis Cornelisz. van Haarlem	81
Hendrick Goltzius	84
<i>Herkules Farnese</i>	93
Osobliwości sztuki: techniczne eksperymenty Goltziusa i Segersa	96
<i>Penschilderijen</i> Goltziusa	97
<i>Penschilderijen</i> : tradycje i kontynuacje	104
Ręka Goltziusa	107
Hercules Segers – eksperymentator	109
Przyroda osobliwa i zwykła: Segers, Savery, Goltzius, de Gheyn	116
Realizm wyspekulowany: górskie pejzaże Segersa i Saverya	116
<i>Naturalia</i> i <i>mirabilia</i> . Ryby, żaby i muszle: Goltzius, de Gheyn i inni	122
Wieloryby	126

II.2. Obrazy śmierci	132
Konterfekty zmarłych	132
Szubienice	136
Pierwsze <i>Lekcje anatomii</i>	138
<i>Anatomia doktora Tulpa</i> jako „mówiący obraz”	141
II.3. Przełamać barierę	149
Tradycje XV–XVI wieku: „pudełko” Albertiego i „przekraczanie bariery lica” w malarstwie niderlandzkim i weneckim	149
Obraz za kotarą: odsłanianie widoku	157
Zabawa dla podglądaczy: kasy perspektywiczne	174
Rembrandt: wyjście z kadru. Wizerunki w ramie, niszy, oknie, drzwiach lub za parapetem	176
Autoportret jako optyczna gra z widzem: prawda i fałsz lustra	186
Autoportret w lustrze i z lustrem: tradycja rozmowy obrazu z lustrem	194
Autoportrety Rembrandta: realizm czy fantazja? Problem stroju i kostiumu	198
<i>Aemulatio</i>	200
<i>Trompe-l’oeil</i>	210
Iluzja domowego sprzętu: ścienne wnęki, szafki, regały, kredensy Gerrita Dou i innych mistrzów	216
<i>Quodlibet</i>	220
<i>Szczygieł</i> Fabritiusa i inne ptasie <i>trompe-l’oeil</i>	225
Obraz obrazu, czyli Coś z Niczego	232
III. Nowa topografia. Realizm a fantazja. Gra konwencji	239
III.1. Morze	239
Hendrick Vroom i malarstwo marynistyczne	242
Morskie bitwy Vrooma	244
Parady statków i ich „portrety grupowe”, „profile” portów	254
Poza morską „historią”: marina rodzajowa. Diuny, plaże i nabrzeża	262
<i>Snelle technieken</i> – „szybka maniera”: inwencja artystyczna i wytwór nowego gustu, pomysł na poszerzenie rynku sztuki czy rezultat kryzysu gospodar- czego?	265
Porcellis, de Vlieger, van Goyen, van de Cappelle	267
Marynistyczne <i>penschilderijen</i>	275
III.2. Miasto	279
<i>Widok Delft</i> Vermeera	279
„Profile” miast	283
Mapy i atlasy	290
Mapy i widoki Claesa Jansz.’a Visschera	297
Wnętrze miasta	303
Fortyfikacje	304
Miasto jako wnętrze publiczne	306
Miejskie zakątki i zaułki. Uliczki i podwórka	310

<i>Kerkinterieurs</i> : od imaginacji do dokumentu	312
III.3. <i>Het Land</i> – kraj między miastem a morzem	324
Geografia patriotyczna	324
<i>Male pejzaże</i>	325
<i>Schilderachtig</i> : „malowniczość” rodzimego krajobrazu	327
<i>Plaisante plaetsen</i> Claesa J. Visschera: dokument topograficzny, przewodnik turystyczny, manifest patriotyczny	329
<i>Plaisante plaetsen</i> : dialog z widzem	337
Holenderskie „kaprysy” Jana van Goyena, Salomona van Ruysdaela i Her- mana Saftlevena	339
Konkluzje	343
Przypisy	348
Bibliografia	400
Indeks postaci historycznych	439
Spis ilustracji	466
Źródła ilustracji	476
Tablice	